

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Yttrande över betänkandet En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring (SOU 2021:35)

(Ju2021/02078/L5)

Inledning

Hovrätten tillstyrker i allt väsentligt utredningens överväganden och förslag. Hovrätten vill dock, utifrån de utgångspunkter och intressen som hovrätten främst har att bevaka, lämna följande synpunkter.

Avsnitt 4 och 5.6.9 – Mened, övergrepp i rättssak, skyddande av brottsling, falsk angivelse och falsk tillvitelse

Hovrätten tillstyrker förslagen avseende förändringar i straffbestämmelserna för mened, övergrepp i rättssak, skyddande av brottsling, falsk angivelse och falsk tillvitelse.

Utredningen konstaterar att uttrycket *allvarligt brott* redan finns i den nuvarande kvalifikationsgrunden för grov mened, men att dess innebörd är oklar. Vidare konstaterar utredningen att samma uttryck återfinns i bestämmelsen om falskt åtal, grovt brott (15 kap. 5 § andra stycket brottsbalken, BrB) samt att det varken i förarbetena till den bestämmelsen eller i praxis framgår närmare vad uttrycket avser, även om viss ledning finns att söka i betänkandet som föregick propositionen till den bestämmelsen. I betänkandet angavs att uttrycket inte endast tog sikte på brottets straffvärde utan även på ”vanärande brott”, till exempel ”lindrigare sedlighetsbrott” (se avsnitt 4.6.8, s. 112).

Utredningen föreslår att uttrycket *allvarligt brott* i kvalifikationsgrunden för grov mened bör förstås som att brottet har eller kan förväntas ha ett straffvärde om fängelse i minst två år (se avsnitt 4.6.8, s. 113 samt författningskommentaren s. 480). Vidare föreslår utredningen att samma uttryck ska införas i kvalifikationsgrunderna för de föreslagna nya brottsbeteckningarna grov falsk angivelse respektive grov falsk beskyllning. Avseende dessa brott anser utredningen dock att uttrycket ska ges en vidare innebörd än vid mened eftersom det ska tolkas på samma sätt som vid falskt åtal och avse även angivelse och beskyllning för mindre svåra men vanärande brott, till exempel lindrigare sexualbrott (se avsnitt 5.6.9, s. 293–294 samt författningskommentaren s. 481–482).

Hovrätten konstaterar, i likhet med utredningen, att uttrycket *allvarligt brott* förekommer i många olika straffrättsliga sammanhang och att det måste kunna ges olika innebörd beroende på i vilken kontext det används.

Mot denna bakgrund ifrågasätter hovrätten om det är lämpligt att i författningskommentarer till bestämmelserna om mened, falsk angivelse och falsk beskyllning konkretisera uttryckets innebörd på det sätt som föreslagits, där fokus framför allt läggs på brottets straffvärde. Skrivningarna kan ge ett intryck av skenbar exakthet och därmed exkludera andra faktorer som bör kunna beaktas vid bedömningen av om ett brott ska betraktas som allvarligt. Detta kan i sin tur leda till en alltför stelbent rättstillämpning.

Avsnitt 5.6 – Medverkan i utredning av annans brott som en strafflindringsgrund

Hovrätten tillstyrker att det införs en möjlighet till strafflindring för en tilltalad som har medverkat i utredningen av annans brott.

Hovrätten tillstyrker även att den föreslagna nya strafflindringsgrunden, samt den tidigare bestämmelsen om medverkan i utredningen av eget brott, flyttas från 29 kap. 5 § BrB till en egen ny bestämmelse. Som utredningen påpekar motiveras dessa regler främst av effektivitetshänsyn och bör av systematiska skäl inte återfinnas bland billighetsgrunderna i 29 kap. 5 § BrB.

Hovrätten konstaterar att utredningen genomgående talar om att utredningsmedverkan kan avse uppgifter om såväl *annans brott* som *annans brottslighet*. Om det krävs att den som ska få förmånen av strafflindring också pekat ut en gärningsman är därmed oklart och skulle behöva belysas tydligare i förarbetena till bestämmelsen.

Avsnitt 5.6.6 – Åklagaren och påföljdsfrågan

Utredningen föreslår att åklagaren ska lämna ett förslag till påföljd, att detta förslag ska anges i stämningsansökan samt att en bestämmelse om detta ska införas i 45 kap. 4 § rättegångsbalken, RB.

Hovrätten konstaterar, liksom utredningen, att det finns flera skäl till att åklagarens påföljdsförslag riskerar att inte godtas av rätten. Utöver de skäl som utredningen lyft fram konstaterar hovrätten att det till exempel är möjligt att den tilltalade frikänns från viss brottslighet som åtalet avser, eller vissa gärningsmoment i den eller de åtalade gärningarna, vilket i sin tur påverkar straffmätningen på sådant sätt att påföljdsförslaget blir inaktuellt. Mot den bakgrunden vill hovrätten framhålla vikten av att åklagaren lämnar ett välmotiverat förslag, och om lämpligt med ett uttryckligt förslag till nivå för straffreduktion, för att förslaget ska ha önskvärd effekt avseende förutsägbarhet för den tilltalade.

Hovrätten anser vidare att det av stämningsansökan bör framgå att rätten inte är bunden av åklagarens påföljdsförslag. Eftersom påföljdsförslaget ska lämnas även om strafflindringen avser medverkan i utredning av den egna brottsligheten kan det tänkas att frågan uppstår i åtal för mindre allvarliga brott vilka i tingsrätten kan avgöras i den tilltalades utevaro (46 kap. 15 a § RB). Om det inte framgår att den tilltalade fått information om att rätten inte är bunden av åklagarens påföljdsförslag kan fråga uppstå om det är lämpligt att avgöra målet i den tilltalades utevaro.

Avsnitt 5.6.7 – Vissa frågor angående förfarandet vid domstol

Utredningen anger att grunderna för strafflindring vid utredningsmedverkan bör redovisas och behandlas särskilt vid genomgången av den tilltalades personliga förhållanden, men att det är åklagaren som bör presentera dessa grunder. Även här anser utredningen att någon reglering av förfarandet inte behöver ske i lag (se s. 275–276).

Enligt hovrätten kommer domstolen, för att kunna göra en korrekt bedömning av hur den tilltalades utredningsmedverkan ska påverka straffmätningen och påföljdsvalet, i stor utsträckning att behöva förlita sig på den information som åklagaren förser domstolen med angående den tilltalades medverkan i utredningen. Detta gäller särskilt om den tilltalade medverkat till utredningen av brott som inte prövas i det mål där frågan om strafflindring blir aktuell. Även de fall där strafflindring ska ske för medverkan till utredning av egen brottslighet lär domstolen behöva förlita sig på åklagarens uppgifter om i vilket skede av förundersökningen som den tilltalade medverkat och vilken betydelse det haft för utredningen.

För att säkerställa att informationen om den tilltalades medverkan finns tillgänglig för rätten kan det övervägas om åklagaren bör ge in en promemoria till domstolen om grunderna för strafflindringen i samtliga fall där utredningsmedverkan kan antas påverka påföljden. Av promemorian bör det i så fall framgå dels på vilket sätt den tilltalade medverkat, dels vilken betydelse detta haft för utredningen. Med hänsyn till att åklagaren redan i stämningsansökan ska ange ett påföljdsförslag borde en sådan promemoria kunna ges in i samband med att åtal väcks. Ur systematisk såväl som praktisk synpunkt är det också lämpligt att grunderna för strafflindringen framgår av en skriftlig handling och att rätten kan redogöra för innehållet i denna, precis som rätten i övrigt har ansvar för att införskaffa och redogöra för den tilltalades personliga förhållanden eller omständigheter i övrigt som kan påverka påföljdsfrågan (jfr 45 kap. 12 § och 46 kap. 9 § RB). Ett sådant förfarande skulle också ha den fördelen att hovrätten kan pröva påföljdsfrågan utan huvudförhandling om målet överklagas endast i den delen. En promemoria vid åtals väckande innebär också en stärkt rättssäkerhet för den tilltalade ifall åklagaren byts ut under processen från förundersökning till domstolsprövning i flera instanser. Om en promemoria ges in måste åklagaren vid utformningen av denna dock beakta vad det kan innebära ur säkerhetssynpunkt för den tilltalade att uppgifterna blir kända.

Utredningen föreslår vidare att åklagarens påföljdsförslag ska anges särskilt i domen och att detta bör regleras i 30 kap. 5 § RB (se s. 279). Hovrätten anser visserligen att det i de flesta fall är lämpligt att ange åklagarens påföljdsförslag i domen men ifrågasätter att en sådan reglering i sig kommer att leda till utförligare domskäl i påföljdsfrågan. Med hänsyn till detta samt att påföljdsförslaget inte är formellt bindande för domstolen anser hovrätten att den föreslagna regleringen inte är nödvändig. Däremot anser hovrätten att det är lämpligt att den nya bestämmelsen 29 kap. 5 a § BrB anges särskilt i domslutet i de fall rätten tillämpat bestämmelsen.

Avsnitt 5.6.8 – Resning till nackdel för en tilltalad som fått strafflindring

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att eventuella ändringar av bestämmelserna om resning till nackdel för den tilltalade bör göras inom ramen för en allmän översyn av resningsbestämmelserna. Hovrätten anser att det är angeläget att en sådan översyn görs snarast för att undvika oönskade resultat vid tillämpningen av den nya strafflindringsgrunden.

Avsnitt 6 – Anonyma vittnen

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning och slutsats att det inte bör införas en reglering om anonyma vittnen.

Avsnitt 7.3.5 – En särskild reglering om sekretess till skydd för uppgift om var den befinner sig som deltar i förhör genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring

Utredningen föreslår att det ska införas en ny bestämmelse – 35 kap. 13 b § offentlighets- och sekretesslagen – om att sekretess ska gälla för uppgift om var den befinner sig som i brottmål eller tvistemål om enskilt anspråk i anledning av brott hörs genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring, samt för vissa parter som inte hörs men deltar på samma sätt vid ett sammanträde i brottmål eller tvistemål om enskilt anspråk i anledning av brott (se s. 400–411).

Hovrätten konstaterar att det i dagsläget är relativt vanligt förekommande i många typer av mål och ärenden att olika parter och förhörspersoner närvarar via videolänk genom s.k. brygga. Därmed skapas det förutsättningar för att delta från en hemlig plats trots avsaknaden av uttrycklig sekretessreglering. Det finns emellertid en risk för att uppgift om platsen där förhörspersonen befinner sig flyter in i en allmän handling varvid domstolen enligt nuvarande reglering blir skyldig att lämna ut uppgiften på begäran. Hovrätten tillstyrker därför förslaget men anser att det saknas anledning att begränsa bestämmelsen till att endast gälla brottmål och tvistemål om enskilt anspråk i anledning av brott.

Avsnitt 9 – Konsekvensbeskrivning

Hovrätten vill slutligen framhålla att förslagen sannolikt innebär en ökad belastning på domstolarna som inte är försumbar. Statistiskt sett ökar överklagandefrekvensen ju längre straff som döms ut av tingsrätterna och hovrätten kan därför antas få en större andel mål med anledning av de höjda straffsatser som föreslås. Det kan därför finnas anledning att ta förslagen i beaktande vid kommande tilldelning av resurser till domstolarna och fördelningen mellan dem.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Anders Perklev, hovrättslagmannen Lars Dirke, hovrättsrådet Carina Sjögren och tf. hovrättsassessorn Cecilia Mörner, föredragande.

Anders Perklev

Cecilia Mörner